

KEMAN ÖĞRETİMİNDE MÜZİKALİTEYİ ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER

Erol TARKUM*

ÖZET

Keman öğretimi sürecinde, müzikalitenin biçimlenmesindeki en önemli faktörlerden biri, yeterli bir çalgı tekniğidir. Yay tekniği, vibrato ve entonasyon, nitelikli bir ses elde edilmesinde önemli rol oynamakta, üretilen sesin niteliği ise müzikalite açısından belirleyici faktörlerden biri olmaktadır. Diğer taraftan, keman öğrencilerinin eserlerin sanatsal içeriklerini kavrayabilmeleri ve müziksel ifade araçlarını kullanabilmeleri gerekir. Keman öğretimi, tüm bu faktörler dikkate alınarak yürütülmelidir.

Anahtar Kelimeler: keman, müzikalite

ABSTRACT

Fundamental Factors Affecting Musicality In The Teaching Of The Violin

During the teaching of the violin, an efficient technique of the instrument is one of the most important factors in the formation of musicality. Bowing technique, vibrato and intonation have a crucial role in producing qualified sounds and qualified sounds are one of the determinative factors in terms of musicality. On the other hand, students of the violin should be able to comprehend artistic content of the works and use the instruments of musical expression. All above factors should be taken into consideration in the teaching of the violin.

Key Words: violin, musicality

GİRİŞ

Müzikalite, bir yapıtın müziğe yatkınlığı, uygunluğu anlamına gelmektedir. (Sözer, 491) İcracı açısından bakıldığında ise, müzikalite, ancak yapıt seslendirildiğinde somut bir içerik kazanmış olmaktadır.

Diğer sanat türlerinden farklı olarak, müziğin, seslendirilerek yeniden üretilmesine gereksinim vardır. Bu seslendirilişte, eserin bestelendiği çağ ve bestecinin estetik anlayışının da incelenmesi gerekir. Ayrıca, bir müzik eserinin sanatsal içeriğinin sergilenmesi, nüans, artikülasyon, cümle gibi anlatım araçları yoluyla olmaktadır. (Keldiş, 167, 168) Keman öğretiminin, tüm bu faktörlerin dikkate alındığı bir doğrultuda yürütülmesi doğru olur. Bu nedenlerle, keman öğretiminin içeriği, keman çalmak için gerekli olan teknik becerilerin kazandırılması yanında, kazandırılan bu becerilerin, herhangi bir eserin gerektirdiği müzikalite anlayışı doğrultusunda kullanılabilmesini sağlamaya yönelik olmalıdır.

* Yrd. Doç. Dr. , Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Keman Sanat Dalı

AMAÇ

Bu çalışmada, müzikaliteye ilişkin temel faktörlerin incelenmesinin keman öğretimine katkıda bulunacağı düşünülmüş, verilere oluşmak için yazılı kaynaklar ve gözlemlerden yararlanılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Müzikalite açısından bakıldığında en temel noktalardan biri, kemandan kaliteli bir ses edilmesidir. Elde edilen sesin kalitesi ise birtakım faktörlere bağlıdır.

Sesin kalitesi öncelikle, telin serbest, düzenli ve kesintisiz bir biçimde titreşmesine bağlıdır. Yay basıncı ne telin titreşimlerini engelleyecek kadar kuvvetli, ne de güç eksikliği nedeniyle, titreşimlerde anlık duraksamalara yol açacak kadar zayıf olmalıdır. Aslında, piyano ve forte çalındığı zaman kullanılan basıncın miktarı, nispeten dar sınırlar içinde değişmektedir. Bununla beraber, bu sınırlar içinde olmak üzere, basıncın miktarı, sesin gerektirdiği gürlük derecesi, yay sürüşünün sürekliliği, yayın kullanılması gereken kısmı, aynı anda çalınan tel sayısı ve sol elin pozisyon yüksekliği tarafından belirlenmektedir. Açıktır ki; piyano çalındığı zaman forte çalıştan daha az, aynı şekilde, yayın ucunda çalındığı zaman topukta çalıştan daha az basınç kullanılacaktır. Ses üretiminde, tele uygulanan basınçla aynı derecede önemli diğer iki faktör ise, yayın hızı ve yayın tel üzerindeki temas noktasıdır. (Berkley, 36)

Görüldüğü gibi, birbiriyle bağlantılı birçok faktör kemandan elde edilen sesin kalitesini etkilemektedir. Keman öğrencileri bu faktörlerden kaliteli bir sese ulaşma doğrultusunda yararlanmayı öğrendikçe, ses üretimi süreci de otomatik bir hale gelecektir. Ancak bunun için öncelikle, keman öğrencilerine bu konuda yeterli teknik bilgi verilmeli ve bu tekniklerin doğru bir biçimde uygulanması sağlanmaya çalışılmalıdır. Diğer taraftan, uygun teknik düzeye ulaşmış öğrencilerin kendilerine özgü ses renklerine ulaşabilmeleri için, onlara yeteri kadar özgürlüğün de tanınması gerekir.

Müzikalite üzerinde etkili olan diğer iki temel faktör vibrato ve entonasyondur. Kemandan üretilen ses uygun bir vibrato ve doğru bir entonasyonla birleştirilemediği sürece müzikaliteden söz etmek mümkün olmaz.

Kemanda vibrato, tele basan parmağın, çok küçük ve eşit aralıklarla olmak üzere seri bir biçimde ileri geri devindirilmesiyle elde edilir. Sesin tınısını belirleyen etkenlerden biri olan vibrato iyi yapıldığında, sese canlılık ve sıcaklık katar. Vibrato yapılırken perde frekansındaki dalgalanmanın yanı sıra sesin gürlüğü de değişmekte, ancak algılanan ses tiz veya pes değil, ortadaki perçek perde olmaktadır. Vibratoda saniyede 6-7 kezlik bir dalgalanma (vibrato frekansı 6 Hz.) hoşça giden bir ses oluşturmaktadır. (Göbelez, 78, 79)

En ideali, keman öğrencilerine kol, el ve parmakların birlikte kullanıldığı veya bunlardan herhangi birinin ağırlıkta olduğu her türlü vibrato tekniğinin öğretilmesidir. Böylece, sol elin pozisyon yüksekliği, çalınan telin özelliği ve çalınan notanın eser içinde yüklendiği karaktere bağlı olarak, en uygun vibrato tekniğinin

seçilmesi ve uygulanması sağlanabilir. Müzikalite bir yönüyle vibratonun niteliğine bağlı olacaktır, vibrato tekniği önem kazanmaktadır.

Yakın zamanlara kadar eğitimciler arasında, vibratonun, öğrencinin müzikal gelişmesinin belirli bir aşamasında kendiliğinden oluşacağına dair bir kanı hakimdi. Çağdaş yaylı çalgı eğitimi anlayışına göre ise, tam tersine, vibrato herhangi bir icra tekniği gibi çalışarak elde edilmeli, vibratonun öğrenilmesine en geç ikinci veya üçüncü yıldan itibaren başlanmalıdır. (Berlançik, Yuriyev, 16)

1905-1920 yılları arasında, Achille Rivarde'nin vibrato tekniğini çalışmak üzere, küçümsenmeyecek sayıda kemancının Londra'ya gittiği görülmektedir. (Göbelez, 43) Vibratoya verilen önemi buradan da anlamak mümkündür.

Entonasyon, bir müzik sesinin insan sesi veya ses yüksekliği sabit olmayan çalgılarda yeniden seslendirilmesi anlamına gelmektedir. (Keldiş, 91) Ancak entonasyonunun iki değişik tanımı daha yapılmaktadır:

Entonasyon, insan sesinin veya herhangi bir çalgının, istenen perdeyi (ton) tam ya da tama çok yakın olarak verebilmesidir. (Sözer, 355)

Entonasyon, bir çalgıdaki her sesin yükseklik, ses rengi veya karakteri ve kuvvet açısından doğru ve eşit seslendirilmesidir. (Keldiş, 91)

Görüldüğü gibi son tanım entonasyonu daha geniş bir anlamda ele almakta, bu tanımda sesin yüksekliğinin yanısıra niteliği de önem kazanmaktadır. Dolayısıyla entonasyon, müzikalite açısından daha önemli bir hale gelmektedir.

Bir eğitimci, öğretimin ilk aşamasının önemini ve özelliklerini iyi bilmelidir. Bu aşamanın önemi sadece öğrencinin, tutuş pozisyonu, temel teknikler ve icra yöntemlerini öğrenmesinde değildir. Aynı zamanda, onun sanatsal zevkinin biçimlenmesine temel oluşturması açısından da önem taşımakta ve icracının ilerideki gelişmesinde belirleyici olmaktadır. (Ginzburg, 22)

Bir keman öğrencisinin sanatsal zevk anlayışının gelişmesi ve biçimlenmesi, onun müzikalite açısından gelişmesi ve biçimlenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Bu açıdan, öğretim sürecinde öğrencinin farklı sanatsal stiller ve ulusal ekollerden eserleri çalışması gerekir. Böylece öğrenci çok yönlü bir şekilde yetişebilir ve sanatsal zevki, stil duygusu gelişebilir. Genç müzisyenin biçimlenmesinde özellikle halk sanatının büyük önemi vardır. Halk ezgileri ve onların uyarlamaları öğrenciye en yakın ve tanıdık tınısal materyali oluşturmaktadır. (Ginzburg, 12, 13)

Bir keman öğrencisinin müzikalitesi, öncelikle onun yeterli bir teknik altyapıyla yetişmiş olmasına bağlıdır. Ancak bu teknik altyapı, müzikalite açısından önemli olmakla birlikte yeterli bir faktör değildir.

Ünlü Alman şef Bruno Walter (1876-1962) Von der Musik und vom Musizieren (Frankfurt am Main, 1957, s. 26) isimli kitabında “müzik icra tarihinde eserin derin sanatsal anlamını kavradığı halde yeterli icra becerisine sahip olmayan icracılara ilişkin olduğu gibi, parlak bir virtüöziteye sahip olduğu halde entelektüel düzeyi düşük, algılama kültürü sınırlı sanatçılara ilişkin olarak da bir çok örnek

bulunmaktadır. İcranın müzikalitesi, derin algılama ve sanatsal yeniden üretimin diyalektik birliğinden oluşmaktadır” demektedir. (Ginzburg, 18)

Bu açıdan bakıldığında bir eserin derin sanatsal anlamının kavranması, müzikalitenin diğer bir temel faktörünü oluşturmaktadır.

SONUÇ

Keman öğretimi sürecinde müzikalite üzerinde birçok faktör etkili olmakta, ancak, kemandan üretilen sesin niteliği veya kalitesinin müzikalite açısından temel bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Üretilen sesin niteliğinin belirlenmesinde ise yayın kullanılış biçimi büyük önem taşımakta, entonasyon ve vibrato diğer iki temel faktör konumunda bulunmaktadır. Ayrıca, keman öğrencilerinin, eserlerin sanatsal anlamlarının derinden kavranması doğrultusunda eğitilmeleri ve yeterli bir teknik altyapıyla yetiştirilmeleri de gerekmektedir.

Bir icracı için çalgı tekniği en temel faktörlerden biridir. İyi bir çalgı tekniğine sahip olmayan, müziksel ifade araçlarını yeterli düzeyde kullanamayan bir müzisyen, hiçbir zaman bir eserin sanatsal içeriğini ortaya çıkaramaz ve dinleyiciye tam olarak yansıtamaz. Neyhauz’a göre, çalgı tekniğindeki herhangi bir gelişme, sanatın da gelişmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla sanatsal içerikte gizli olan anlamın açığa çıkarılmasına yardım etmektedir. (Ginzburg, 6)

KAYNAKLAR

Berkley, H., **The Modern Technique of Violin Bowing**, New York, G.Schirmer Inc., 1943.

Berlançık, M. M., Yuriyev, A. Y., **Müzik Eğitiminin Sorunları**, Novosibirsk, Batı Sibiryaya Yayınları, 1973.

Ginzburg, L. S., **Müzik Eserlerinin Çalışılması Üzerine**, Moskova, Müzik Yayınevi, 1981.

Göbelez, C., **Çalgılar Dünyasında Keman**, İstanbul, Liszt Müzikevi Yayınları, 1966.

Keldiş, G. V., **Ansiklopedik Müzik Sözlüğü**, Moskova, Devlet Bilim Yayınları Büyük Sovyet Ansiklopedisi, 1959.

Sözer, V., **Müzik/Ansiklopedik Sözlük**, 4. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi A. Ş., 1966.